

April 2018

Zienswijze van de IGJ naar aanleiding van het rapport over de eerste evaluatie van de Jeugdwet

De vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport houdt een rondetafelgesprek over de eerste evaluatie van de Jeugdwet. Zij heeft de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd in oprichting (hierna: de inspectie) uitgenodigd om een schriftelijke zienswijze te geven over de eerste evaluatie van de Jeugdwet. De inspectie stelt het op prijs dat zij van de commissie deze gelegenheid krijgt en hoopt dat haar zienswijze bijdraagt aan het rondetafelgesprek over de evaluatie. De zienswijze van de inspectie is opgesteld aan de hand van de vier vragen die de commissie meegaf bij haar uitnodiging.

1. Welke positieve of negatieve verandering heeft u ervaren sinds 2015 (invoering van de nieuwe Jeugdwet)?

Zoals de inspectie eerder in haar jaarbericht schreef is de transformatie van het sociale domein nog in volle gang. Het naar de gemeenten gedecentraliseerde jeugdstelsel bestaat nu ruim drie jaar en er verandert veel. Knelpunten in het stelsel worden aangekaart en leiden tot aanpassingen. Er wordt door aanbieders en gemeenten met overtuiging gewerkt en gelukkig ook in de meeste gevallen tot tevredenheid van jongeren en ouders. Monitors van cliëntervaringen met jeugdhulp geven een overwegend positief beeld. Het landelijk toezicht jeugd ziet tegelijkertijd wel een aantal knelpunten en kwetsbaarheden die door deze veranderingen en ontwikkelingen ontstaan die gevolgen hebben voor de kwaliteit van de hulp aan jeugdigen en gezinnen. Zij worden bij punt 2 verder toegelicht.

In het jeugdstelsel zijn de contouren zichtbaar van een nieuw zorglandschap. Bekende en grootschalige aanbieders en traditionele vormen van hulpaanbod maken plaats voor nieuwe aanbieders en andere hulpvormen. Die hebben soms opvallend sterke en innovatieve kanten, maar brengen ook risico's met zich mee voor de kwaliteit. Vergeleken met het stelsel van voor de decentralisatie zijn er nu veel meer aanbieders die onder het toezicht van de inspectie vallen. Momenteel zijn dat er – naar wordt aangenomen – meer dan vierduizend. Het kost de inspectie aanzienlijke moeite om die aanbieders in beeld te krijgen doordat een registratieplicht ontbreekt. Er zijn plannen om dit te veranderen en de inspectie dringt dan ook aan op een snelle aanpassing van wetgeving die nodig is voor die registratieplicht.

2. Wordt het beeld van de eerste evaluatie van de Jeugdwet door u herkend? Mist u daarin nog zaken?

De inspectie onderschrijft op grond van haar eigen onderzoeken en ervaringen de voornaamste conclusie van de evaluatie. Zij herkent daarin het beeld dat de beoogde transformatie naar een effectiever stelsel nog niet is gerealiseerd. Er is nu nog geen verminderd beroep op gespecialiseerde hulp zichtbaar en er wordt ook niet op grote schaal ingezet op preventie. Uit de recent gepubliceerde cijfers van het CBS blijkt dat ook. De overgang van de jeugdzorg naar gemeenten in 2015 lijkt geen invloed te hebben gehad op het aandeel jongeren dat gebruik maakt van jeugdhulp (rond de tien tot elf procent van de jongeren in Nederland). Ook is er

geen verschuiving gekomen van duurdere specialistische zorg naar goedkopere zorg. Er is in de ogen van inspectie nog aanzienlijke tijd nodig om de decentralisatie echt te laten werken en professionals, cliënten, aanbieders en gemeenten van-uit hun eigen kracht en positie tot een goed samenspel te laten komen.

Concreet herkenbare onderwerpen en punten uit de evaluatie hebben rechtstreekse raakvlakken met de inhoud van het toezicht van de inspectie. Het richt zich op de kwaliteit van de jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering en gaat om:

- Cliëntenpositie met name de rechtsbescherming van cliënten in de jeugdhulp en de zorgen over het toepassen van drang in het in het vrijwillig kader zonder dat daar een wettelijk kader voor is.
- Toegang tot de jeugdhulp in het bijzonder die van de gezinnen in een kwetsbare positie. De indruk bestaat dat juist de gezinnen die het hardst hulp nodig hebben de grootste moeite hebben om die ook te krijgen.
- Continuïteit van het aanbod van jeugdhulp waar nog veel te winnen is met een goede verbinding tussen de jeugdhulp en andere domeinen. Denk hierbij aan de overgang van de leeftijdsgroep 18- naar 18+ en bij het verbinden van de jeugdhulp met schuldhulpverlening, onderwijs of de Wmo. Maar ook de verbinding met de volwassenenhulp waarbij problemen van ouders zich ook vaak vertalen in problemen voor hun kinderen.
- Kwaliteit en veiligheid van de hulpverlening die sterk afhankelijk is en beïnvloed wordt door de verschillen tussen de toerusting en expertise van de lokale teams, zoals wijkteams, buurtteams of wijknetwerken.
- Eigen kracht de toepasbaarheid van dit principe uit de Jeugdwet wordt in de praktijk nogal eens overschat zeker waar het kwetsbare groepen betreft.
- Informatie-uitwisseling is een terrein waarop nog veel gewonnen kan worden. Bijvoorbeeld door te zorgen voor meer kennis en deskundigheid bij professionals, binnen zorgdisciplines en bij gemeenten over wat men wel en/of niet aan informatie moet delen over jeugdigen en gezinnen. De komst van de Algemene Verordening Gegevensverwerking maakt het belang van dit vraagstuk nog groter.

3. Wat is naar uw mening nodig om de transformatie verder te brengen? Wat is daarbij uw eigen inzet?

Het is belangrijk dat de tijd genomen wordt en de middelen en bestuurlijke aandacht beschikbaar zijn en blijven om de transformatie verder te brengen. Het is immers een complexe en ingrijpende operatie in dit belangrijke deel van het sociale domein waar nog meer decentralisaties spelen. De inspectie denkt dat een lange adem nodig is voor een transformatie naar een effectief Jeugdstelsel zoals we met de Jeugdwet willen. Daarbij moet een gezond vertrouwen in de bedoelingen van professionals en aanbieders voorop (blijven) staan.

Transformatie betekent ook ruimte maar dan moet misbruik of oneigenlijk gebruik van de ruimte snel en daadkrachtig worden aangepakt. Een te lakse aanpak van misbruik of oneigenlijk gebruik betekent niet alleen een risico voor de kwaliteit van de zorg en de hulp. Ook het imago van degene die zich met goede bedoelingen inzetten voor de transformatie van het jeugddomein lijdt hieronder. Om dit tegen te gaan is een goed sluitend samenspel van het rijkstoezicht en de gemeenten nodig. Het samenspel vindt nu zijn weg door het afsprakenkader en de draaiboeken die rijkstoezicht en gemeenten hebben gemaakt voor samenwerking in het toezicht op meerdere terreinen waaronder de Jeugdwet.

Voor de inspectie betekent het verder brengen van de transformatie ook dat zij voldoende oog en oor heeft voor de zoektocht van professionals en aanbieders naar kansen om te innoveren en experimenten. Maar ook dat de inspectie daarbij de belangen van ouders en kinderen bij goede kwaliteit en veiligheid van de hulp niet uit het oog verliest. Een concreet voorbeeld van innovatie is de sterke ontwikkeling sinds 2015 van kleinschalige voorzieningen in de jeugdhulp. Kinderen worden daar geholpen en ondersteund in een meer gezinsgerichte omgeving en dat is precies zoals de Jeugdwet beoogt. Dit betekent ruimte voor het verkennen van de mogelijkheden tot innovatie, het meedenken en zo nodig stimuleren van de aanbieders om tot goede kwaliteit te komen en om ook aan te tonen wat het effect van de innovatie is op de kwaliteit van de jeugdhulp. Maar ook ingrijpen bij ernstige tekortkomingen als er bij aanbieders of professionals sprake is van onwil of onvermogen om te verbeteren.

4. Welke rol ziet u daarbij voor de minister? En voor de Tweede Kamer?

De rol van de minister omvat in ieder geval de verantwoordelijkheid voor de opzet en het functioneren van het jeugdstelsel. Dat betekent dat wet- en regelgeving goed aansluit bij de werkelijkheid zeker nu er nog volop sprake is en zal zijn van dynamiek die de transformatie met zich brengt. Gemeenten werken steeds meer vanuit een integrale aanpak van gezinsproblemen en een kiezen voor gedeelde inzet van middelen en de mogelijkheden die zij hebben. Het vergt een actieve houding van de minister om te zien waar de harmonisatie van wet en regelgeving de gemeenten hierbij verder kan helpen. Uiteraard hoort tot die stelselverantwoordelijkheid ook de zorg voor een dekkend en sluitend toezicht. Voor het toezicht op de kwaliteit vergt dit een goed samenspel van rijkstoezicht en lokale toezichthouders en gemeenten. Maar er ligt ook een verantwoordelijkheid om te zorgen dat voor deze vorm zorg en hulp in voldoende marktregulering is voorzien en een in goed daarop aansluitend interbestuurlijk toezicht.